

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ I PETYCJI

Warszawa, 11 marca 2024 r.

BADK.DPK.133.19.2024 MKo

P11-09/24	Data wpływu petycji 11 stycznia 2024 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 11 marca 2024 r.

KONSTYTUCJA RP
TEMAT
BIERNE PRAWO WYBORCZE DO SEJMU I SENATU

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Roman Jacek Arseniuk.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., w celu wprowadzenia przepisu zgodnie z którym mandat posła i senatora nie może być pełniony w przypadku skazania prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji przeprowadzając analizę przepisów Konstytucji RP dotyczących biernego prawa wyborczego do Sejmu i Senatu doszedł do przekonania, że istnieje potrzeba uszczegółowienia ustawy zasadniczej w tym zakresie. Wnioskodawca postuluje dodanie do art. 103 nowego ust. 4 o następującej treści: „Ani posłem ani senatorem nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego”.

Wnoszący petycję zauważa, że postulowane brzmienie jest podobne do regulacji zawartej w art. 99 ust. 3 Konstytucji RP, który stanowi, że wybraną do Sejmu lub Senatu nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia prywatnego.

Jednak w opinii petytora zakaz określony w art. 99 ust. 3 dotyczy jedynie kandydatów do Sejmu i Senatu. Zakaz nie obejmuje bowiem osób już wybranych, będących posłami i senatorami.

STAN PRAWNY:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) wyróżnia dwa pojęcia czynne prawo wyborcze, czyli prawo wybierania posłów i senatorów, oraz bierne prawo wyborcze, co oznacza prawo kandydowania, prawo ubiegania się o wybór w charakterze posła czy senatora.

Zgodnie z art. 62 czynne prawo wyborcze przysługuje obywatelom polskim z chwilą ukończenia 18 lat. Dotyczy to zarówno wyborów do Sejmu, jak i Senatu.

Bierne prawo wyborcze oznacza możliwość ubiegania się o mandat poselski lub senatorski, a więc kandydowania w wyborach do Sejmu lub Senatu. O mandat posła może ubiegać się obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat, a o mandat senatora, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat (art. 99 ust. 1 i 2).

Wybraną do Sejmu lub do Senatu nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego (art. 99 ust. 3).

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2408 ze zm.) w art. 11 określa warunki wybieralności (bierne prawo wyborcze) w wyborach do: Sejmu, Senatu, Prezydenta Rzeczypospolitej, Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójta.

Kodeks wyborczy wskazuje też przesłanki ograniczenia tego prawa - nie ma prawa wybieralności osoba:

– skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, w przypadku - kandydata na wójta - skazana prawomocnym wyrokiem sądu za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;

– wobec, której wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności, o którym mowa w art. 21a ust. 2a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Zgodnie z art. 247 § 1 ustawy wygaśnięcie mandatu posła następuje w przypadku:

1) śmierci posła;

2) utraty prawa wybieralności lub nieposiadania go w dniu wyborów;

3) pozbawienia mandatu prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;

4) zrzeczenia się mandatu;

5) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji RP albo ustaw nie można łączyć z mandatem posła, z zastrzeżeniem przepisu § 3;

5a) objęcia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej;

6) powołania w toku kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji RP albo ustaw nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła;

7) wyboru w toku kadencji na posła do Parlamentu Europejskiego.

Kodeks wyborczy reguluje również procedurę sprawdzenia niekaralności wybranych posłów i senatorów.

Przepisy art. 248 § 1-3 służą sprawdzeniu po wyborach, czy wybrani posłowie nie utracili biernego prawa wyborczego wskutek skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę

pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skargowe albo nie zostali pozbawieni praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.

Trzeba przypomnieć, że posiadanie prawa wybieralności podlega badaniu na etapie kandydowania. Kandydat do Sejmu jest obowiązany złożyć pisemne oświadczenie o posiadaniu prawa wybieralności, które dołącza się do zgłoszenia listy kandydatów kierowanego przez komitet wyborczy do okręgowej komisji wyborczej (art. 212 § 5 pkt 4). Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie po przyjęciu zgłoszenia listy kandydatów występuje do Ministra Sprawiedliwości z zapytaniem o udzielenie informacji z Krajowego Rejestru Karnego o kandydatach z tej listy (art. 214). Jeżeli kandydat nie posiada prawa wybieralności, okręgowa komisja wyborcza wydaje postanowienie o odmowie rejestracji kandydata (art. 215 § 4).¹

Zgodnie z art. 249 § 1 wygaśnięcie mandatu posła niezwłocznie stwierdza Marszałek Sejmu w drodze postanowienia, które doręcza się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej oraz posłowi.

Od postanowienia posłowi przysługuje prawo odwołania do Sądu Najwyższego w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Marszałka Sejmu (art. 250 § 1 zd. 2).

Sąd Najwyższy rozpatruje odwołanie, i orzeka w sprawie w terminie 7 dni w postępowaniu nieprocesowym. Odpis postanowienia Sądu Najwyższego doręcza się posłowi, który wniósł odwołanie, Marszałkowi Sejmu oraz Państwowej Komisji Wyborczej.

INFORMACJE DODATKOWE:

Art. 99 ust. 3 Konstytucji został dodany przez art. 1 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. (Dz. U z 2009 r. Nr 114, poz. 946). Wszedł w życie z dniem 21 października 2009 r. W uzasadnieniu projektu ustawy stwierdzono, że proponowana zmiana Konstytucji RP ma na celu spełnienie społecznych oczekiwań, że w Sejmie i Senacie nie będą zasiadały osoby prawomocnie skazane za przestępstwa umyślne ścigane z oskarżenia publicznego. Obywatele są niemal zgodni, że prawo nie powinno być stanowione przez przestępców. Każda osoba skazana za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego może być określona mianem przestępcy. Badania, które były publikowane w ogólnopolskich mediach wskazują, że aż 85% Polaków uważa, iż posłowie skazani prawomocnymi wyrokami powinni tracić mandat. Przeciwnego zdania było tylko 8% badanych.

¹ A. Kisielewicz, J. Zbieranek [w:] K. W. Czaplicki, B. Dauter, S. J. Jaworski, F. Rymarz, A. Kisielewicz, J. Zbieranek, *Kodeks wyborczy. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2018, art. 248.

Zmiana Konstytucji eliminująca z polskiego parlamentu przestępców pozwoli na poprawę wizerunku organów władzy ustawodawczej. Polakom trudno byłoby pogodzić się z faktem, iż w tworzeniu prawa uczestniczą ci, którzy sami prawo łamią i mają na to certyfikat w postaci prawomocnego wyroku skazującego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom obywateli Rzeczypospolitej Polskiej wnioskodawcy proponują zmianę w ustawie zasadniczej, która umożliwi nowelizację ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu oraz ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora. Zmiana przepisów Konstytucji w zakresie regulacji dotyczących biernego prawa wyborczego do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej jest bowiem warunkiem otwierającym drogę do dalszych nowelizacji przepisów w zakresie wprowadzenia zakazu kandydowania i utraty mandatów przez posłów lub senatorów prawomocnie skazanych za popełnienie przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego.

Wnioskodawcy podkreślają, że analogiczne zmiany zostały już przez ustawodawcę wprowadzone w odniesieniu do mandatów członków organów samorządu terytorialnego.²

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

² Uzasadnienie do ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.